

21.03.2026

Nasze relacje z bytami pozaludzkimi. Spotkanie z Andrzejem Marcem (cz. 1)

Według naszego Rozmówcy, autora nagradzanej publikacji *Antropocień – filozofia i estetyka po końcu świata* (2021) XXI wiek stał się momentem, w którym zaczęliśmy zajmować się rzeczywistością zewnętrzną, rzeczami, pozaludzkimi bytami. I choć żyjemy obecnie w epoce określanej mianem antropocenu, i nasze podejście do zmian, jakie zachodzą w środowisku pod wpływem działań człowieka, jest raczej negatywne, warto zastanowić się, na ile udało się nam uwolnić od antropocentrycznego paradygmatu, który utrwalił bardzo mocno humanistyczne pojęcia dwudziestowieczne, kategorie natury i człowieka. Problematiczne jest to, że XXI wieku w zasadzie nie wiemy do końca, kto miałby w tej kategorii się zmieścić.

Kategorie i idee nie są jednak odwieczne. Są wynikiem naszych negocjacji z rzeczywistością. Powstają, rodzą się i umierają. W związku z tym można spróbować od niektórych z nich odejść. Chociaż na chwilę. Taką próbą jest koncepcja antropocienia.

Rozmowa, choć oscylująca wokół kwestii teoretycznych, porusza również problem relacji między postrzeganiem kryzysu klimatycznego, a nowymi tekstami kultury, które w ciekawy i angażujący sposób problematyzują naszą relację ze środowiskiem.

W rozmowie dr. hab. Justyny Tabaszewskiej, prof. IBL PAN, z dr. Andrzejem Marcem usłyszymy również:

- Co ma wspólnego serial *Jedyna* (ang. *Pluribus*) z antropocieniem i ontologią zwróconą ku przedmiotom?
- Dlaczego nasz Rozmówca nie lubi niewinnie brzmiącego słowa „natura”?
- Jakie problemy wywołuje kategoria środowiska?
- Czy psy mogą odchodzić na emeryturę, a małże pracować w oczyszczalni ścieków?
- Dlaczego dziwność jest tak istotna w naszym świecie?

dr Andrzej Marzec – filozof, krytyk filmowy, adiunkt na UAM w Poznaniu, wykładowca na ASP w Katowicach, SWPS oraz UAP w Poznaniu. Jego

zainteresowania badawcze skupiają się wokół: spekulatywnego realizmu, ontologii zwróconej ku przedmiotom, humanistyki środowiskowej, mrocznej ekologii oraz współczesnego kina alternatywnego. Autor książek: *Widmontologia. Teoria filozoficzna i praktyka artystyczna ponowoczesności* (2015) oraz *Antropocień – filozofia i estetyka po końcu świata* (2021), a także współredaktor książki *Derrida and Film Studies* (2025).

dr hab. Justyna Tabaszewska, prof. IBL PAN - zajmuje się badaniami nad pamięcią i afektami, studiami temporalnymi, ekokrytyką oraz polską literaturą i kulturą współczesną. Obecnie pracuje nad dwoma projektami: pierwszy dotyczy pamięci przyszłości (jej funkcji i form) w literaturze oraz kulturze Europy Środkowej, drugi – pamięci środowiskowej oraz alternatywnych skal pamięci. Członkini redakcji „Tekstów Drugich” oraz jedna z redaktorów naczelnych „Memory Studies Review”, autorka czterech książek, w tym *Humanistyki służebnej* (2022) oraz *Afektywnych poetyk pamięci* (2022).

Dalsza część rozmowy jest dostępna jako *Rola humanisty w dobie kryzysu klimatycznego. Spotkanie z Andrzejem Marcem (cz. 2)*.

Linki do wymienionych w rozmowie publikacji i filmów:

- *Anthropocene or Capitalocene? Nature, History, and the Crisis of Capitalism*, red. J. W. Moore, PM Press, Oakland 2016.
- *New Materialisms: Ontology, Agency, and Politics*, red. D. Coole, S. Frost, Duke University Press Books, 2010.
- P. J. Crutzen, *Geology of Mankind*, „Nature” 415/2002.
- P. J. Crutzen, E. F. Stoermer, *The Anthropocene*, „Global Change Newsletter” 41/2000.
- D. Haraway, *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*, Duke University Press Books, Durham and London 2016.
- G. Harman, *Traktat o przedmiotach*, tłum. M. Rychter, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
- G. Harman, *Tool-Being: Heidegger and the Metaphysics of Objects*, Open Court, Chicago 2002.
- Jan Kochanowski, *Na lipę*, wiele wydań.
- A. Marzec, *Antropocień. Filozofia i estetyka po końcu świata*, Warszawa 2021.
- T. Morton, *Dark Ecology: For a Logic of Future Coexistence*, Columbia University Press, New York 2016.
- tegoż, *Mroczna ekologia. Ku logice przyszłego współistnienia*, przeł. Anna Barcz, wstęp A. Marzec, 2023.
- Marcin Wicha, *Rzeczy, których nie wyrzuciłem*, Kraków 2022.
- *Miasteczko Twin Peaks*, serial, reż. David Lynch, Mark Frost, 1990.
- *Zimna wojna*, reż. Paweł Pawlikowski, 2018.
- *Pocahontas*, film animowany, reż. Eric Goldberg, Mike Gabriel, 1995.
- *Jedyna* (ang. *Pluribus*), serial, reż. Vince Gilligan, 2025.

Seria podcastu
"Spotkania
Biuletynu",
zatytułowana
"Polonistyka
zaangażowana",
realizowana jest

w ramach projektu "Polonistyka wobec wyzwań współczesnego świata".
Dofinansowano ze środków budżetu państwa w ramach programu
Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa II”
(numer projektu: NdS-II/SP/0264/2024/01).

Strona internetowa projektu: <https://biuletynpolonistyczny.pl/pl/projects/polonistyka-wobec-wyzwan-wspolczesnego-swiata,1851/details>

Intro i outro

- Muzyka Piotr Lakwaj, czyta Aldona Brycka-Jaskierska
- Producent: Torba reportera i podcastera

Identyfikacja wizualna: Klaudia Węgrzyn

Media społecznościowe "Biuletynu Polonistycznego":

- <https://www.facebook.com/BiuletynPolonistyczny/>
- https://twitter.com/B_Polonistyczny
- <https://www.youtube.com/@biuletynpolonistyczny8801/>
- <https://www.instagram.com/biuletyn.polonistyczny/>

Linki:

- <https://www.youtube.com/watch?v=obxq71gFjJU>
- <https://www.spreaker.com/episode/nasze-relacje-z-bytami-pozaludzкими-spotkanie-z-andrzejem-marcem-cz-1--69146080>
- <https://open.spotify.com/episode/21J3iMm5vzh3klnUgGMaDj>

Słowa kluczowe: Polonistyka zaangażowana, ekokrytyka

Rozmówca: Justyna Bohdana Tabaszewska

Rozmówca: Andrzej Marzec